

FOLKEKIRKENS MEDLEMMER EN TYPOLOGI

V. evaluerings- og udviklingskonsulent Jais Poulsen

Pba. undersøgelsen Religiøsitet og forholdet til folkekirken 2020

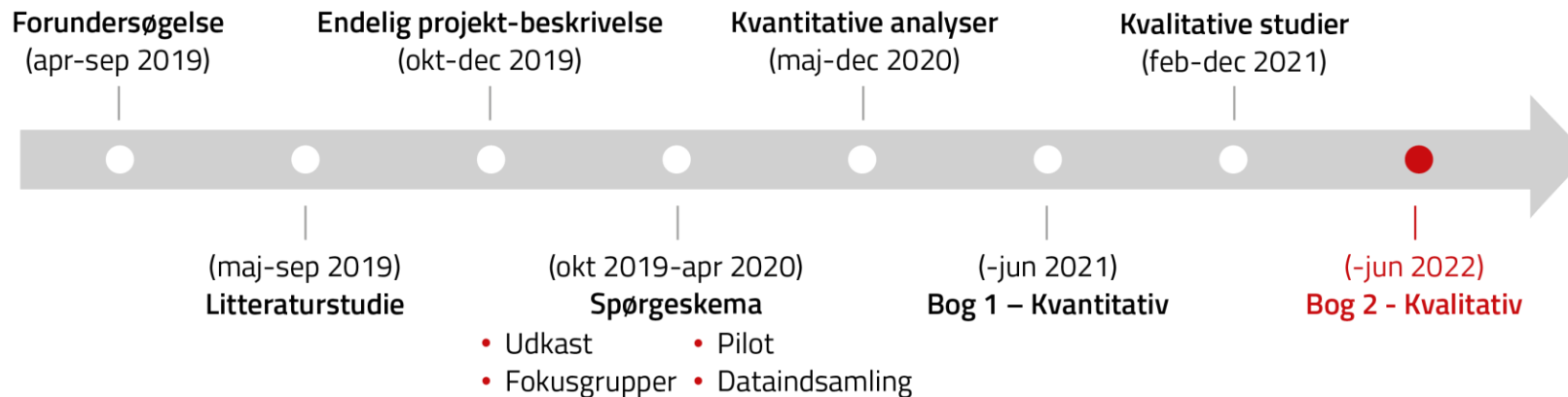
RELIGIØSITET OG FORHOLDET TIL FOLKEKIRKEN

Kort om undersøgelsen

- Kvantitativ undersøgelse blandt 4000 voksne danskere om trosforestillinger, religiøs adfærd og holdninger til folkekirken
- Kvantitative analyser af sammenhænge mellem svar og grupperinger ud fra svarmønstre
- 84 kvalitative uddybende livshistoriske interviews af personer i de forskellige grupper
- Resultat: to bøger – en kvantitativ (2021) og en kvalitativ (2022)
- Til gentagelse hvert 10. år

Faglig følgegruppe

- *Funktion:* Giver fagligt input til undersøgelsen
- *Inddragelse:* Kvalificerer følgende 1) spørgeskema, 2) foreløbige fund af kvantitative analyser, 3) bog 1 – kvantitativ analyse og 4) foreløbige fund af kvalitative analyser og 5) bog 2 – kvalitativ analyse
- *Medlemmer:*
Professor, Institut for Tværkulturelle og Regionale Studier, KU, Margit Warburg;
Postdoc, Institut for Samfundsvidenskab og Erhverv, RUC, Astrid Krabbe Trolle;
Lektor, Institut for Tværkulturelle og Regionale Studier, KU, Peter B. Andersen;
Professor emeritus, Sociologisk Institut, KU, Peter Gundelach

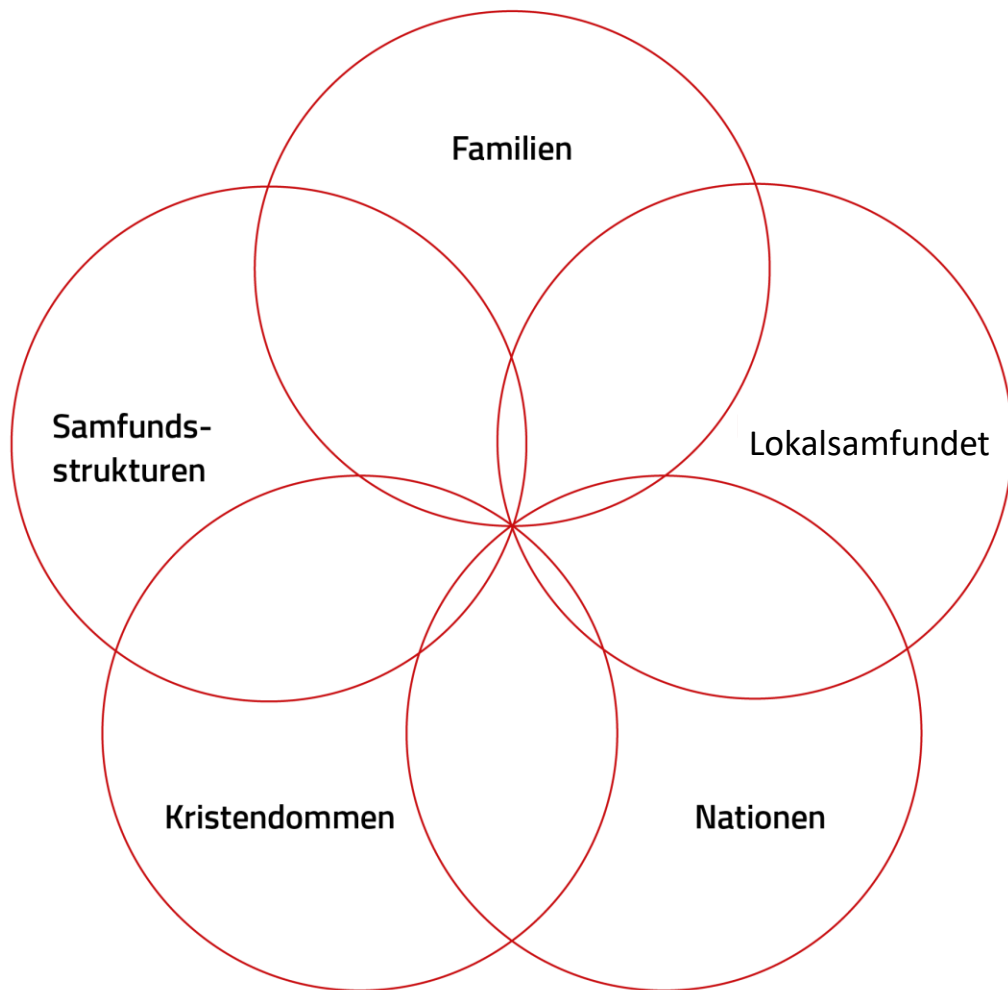

INTERVIEWPERSONERNE

De kulturelt funderede medlemmer	De distancerede medlemmer	De varierede medlemmer	Udmeldere	Ind- og genindmeldere
<ul style="list-style-type: none">• 14 interviewpersoner	<ul style="list-style-type: none">• 13 interviewpersoner	<ul style="list-style-type: none">• 22 interviewpersoner	<ul style="list-style-type: none">• 24 interviewpersoner	<ul style="list-style-type: none">• 11 interviewpersoner
<ul style="list-style-type: none">• Bred fundering i kollektive identiteter• Personlige møder med folkekirken og dens repræsentanter har betydning for forholdet til folkekirken	<ul style="list-style-type: none">• Mange har tilhørsforhold uden tro	<ul style="list-style-type: none">• Stor forskellighed• Har opbygget et positivt forhold til folkekirken	<ul style="list-style-type: none">• Har meldt sig ud af folkekirken• Har få personlige erfaringer med folkekirken	<ul style="list-style-type: none">• Har taget aktiv stilling til medlemskab• Har skiftet tilhørsforhold

KOLLEKTIVE IDENTITETER

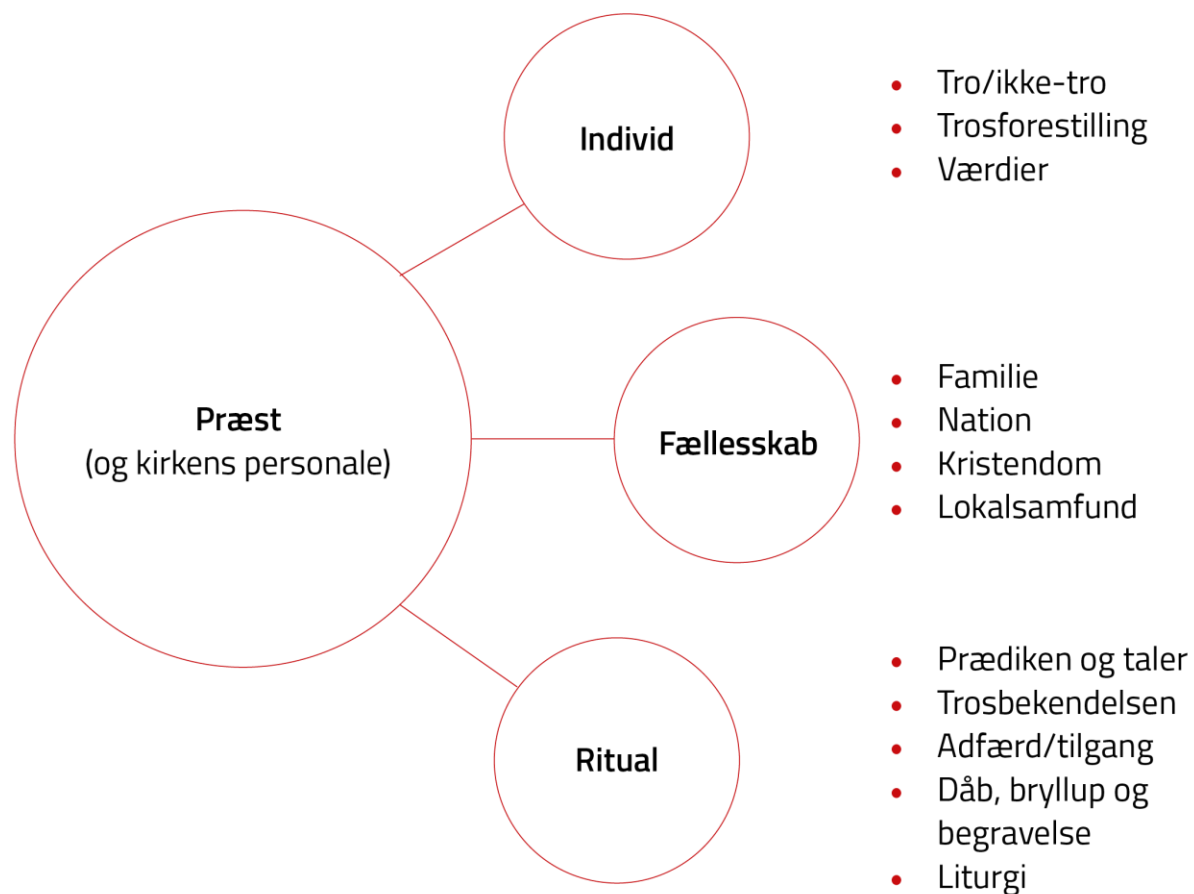

- Bredt funderet i kollektive identiteter ▶ bred tilknytning og stabilt medlemskab
- Selektivt funderet i kollektive identiteter ▶ spinkel tilknytning
- Ingen kollektive identiteter tilknyttet folkekirken udover via andre ▶ udmeldt af folkekirken og ingen tilknytning

Jo bredere fundering i kollektive identiteter jo stærkere tilknytning

ROLLEN SOM MEDIATOR

- At høre til eller ej
- Følelse af fællesskab
- Del af familiens fortælling - hvem de er
- Særlige og uforglemmelige oplevelser
- Varig betydning for relation til en præst
- Tilpasning af ritual giver oplevelse af personlig relation til præst
- Positive oplevelser kan opveje negative
- At præst der er flyttet til andet sogn alligevel forestår ritual betyder meget
- Rummelighed, støttende, nærvær og situationsfornemmelse opfattes positivt
- Politisering, moralisering, at skubbe til kirkegængerens holdninger og eventuelle indbyrdes uenigheder opfattes ofte negativt

Præstens evne og vilje til mediering har afgørende betydning for oplevelsen af praksis og også for forholdet til folkekirken

TYOLOGI – HVAD KAN DET?

Hvad kan en typologi?

- Komplexitetsreducere
- Fremkalde noget af mennesket bag et handlemønster
- Give baggrund for en forståelse af forskellige perspektiver
- Gøre det nemmere at gribe mennesker, hvor de er
- Facilitere afkodning af sociale dynamikker mellem mennesker

Hvad kan en typologi ikke?

- Give den fulde forståelse af et menneske
- Skabe kasser, som mennesker passer i
- Fremvise den fulde kompleksitet
- Gøre forståelse af alle mennesker muligt

TYOLOGI

Den kristne

Kristent tros- eller værdifællesskab:

Tro, forholdet til Gud, at koble ind på noget, der er større end én selv, kristne værdier

Gudstjenesten og at være i kirken:

- Særlig ro
- Refleksion
- Håb, fred i sjælen og glæde
- Koble ind på noget større
- Nærhed til Gud
- Menighedsfællesskab
- Kristent værdifællesskab
- Skønhed, fælleshed og genkendelig i gudstjenesten
- Trosbekendelsen er en trosmæssig handling eller en bekræftelse af et værdisæt

Efter gudstjenesten:

- Sætter sig måske på en bænk på kirkegården og reflekterer eller finder det her særlige øjeblik

Hvad er kirke?

- Bekendelseskirke
- Relationskirke

Foto: gratis billede fra Pixabay.com

TYOLOGI

Den kristne

Kristent tros- eller værdifællesskab:

Tro, forholdet til Gud, at koble ind på noget, der er større end én selv, kristne værdier

Gudstjenesten og at være i kirken:

- Særlig ro
- Refleksion
- Håb, fred i sjælen og glæde
- Koble ind på noget større
- Nærhed til Gud
- Menighedsfællesskab
- Kristent værdifællesskab
- Skønhed, fælleshed og genkendelighed i gudstjenesten
- Trosbekendelsen er en trosmæssig handling eller en bekræftelse af et værdisæt

Efter gudstjenesten:

- Sætter sig måske på en bænk på kirkegården og reflekterer eller finder det her særlige øjeblik

Hvad er kirke?

- Bekendelseskirke
- Relationskirke

Citater

"Og man sætter sig, og ingen larmer, man får lov at sidde og bare være. Der kan være mange derinde, og der er helt stille og roligt, og man kan bare få lov at sidde. Og så når man synes, at man har haft sit øjeblik der, så kan man gå igen. [...] men det er lige præcis dér, at jeg synes, at jeg kan mærke den dér, der giver mig både håb og fred i sjælen og glæde også."

"[...] det er lidt sådan eftertænksomheden i, at nu er man der igen. Og der indfinder sig sådan en eller anden form for genkendelighed i, at man kender nogle af de salmer. Eller man genkender sådan formen på rækkefølgen af, hvornår man skal rejse sig selv, og hvornår man skal synge og sådan noget, og hvad der sådan, ja. Der er sådan genkendelighed i det. Og det højtidelige, tror jeg, ligger i, at man kan føle sig sådan rørt, altså. Rørt og føle sådan et fællesskab."

Om Bibelen: *"Om den er sand, eller om den ikke er sand, altså. Der hælder jeg nok mest til, at det er en god genfortælling. Men som bærer på nogle stærke værdier, som man sagtens kan, altså som man kan bruge i sine fortællinger om, hvordan man skal leve et liv".*

"Der går ikke en dag uden, jeg tænker på Gud eller Jesus eller ja, engle eller hvad ved jeg. [...] jeg glad for, at jeg har min tro."

TYOLOGI

Den nationalkulturelle

Nationalkulturelt fællesskab:

Kirken og religiøs praksis som udtryk for national kultur, kirkens historie, arkitektur

Gudstjenesten og at være i kirken:

- Opleves som en national kulturel tradition
- Forskellige dele af kirkens byggetidspunkt og byggestil
- Kirkens og gudstjenestens fysiske elementer har central betydning: kirkens forskellige rum, søjler, buer, alter, altertavle, døbefont, prædikestol
- Gudstjenesten og dens elementer er udtryk for vigtig dansk kultur og tradition
- Kirkerne er nationale kulturelle monumenter
- Kirken bliver symbolet på vores kulturs bestandighed
- Kirke og gudstjeneste kobler den enkelte ind på vores historie

Efter gudstjenesten:

- Går måske en tur for at se på gravstenene og få en oplevelse af historiens vingesus
- Vender sig på kirkestien og ser på kirken for at finde ro og tryghed i den fælles kulturelle historiefortælling

Hvad er kirke?

- Tilknytningskirke
- Medlemskirke

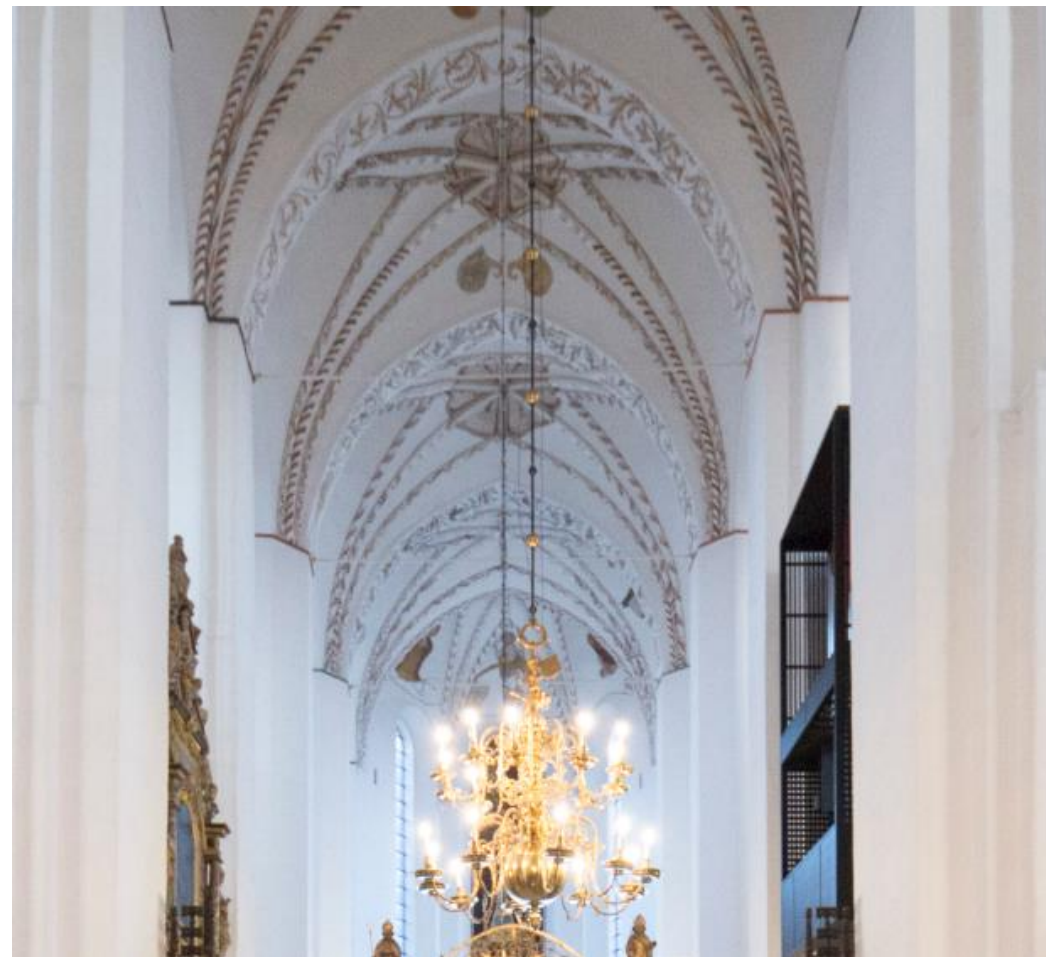

Foto: fra Folkekirken.dk's fotodatabase

TYOLOGI

Den nationalkulturelle

Nationalkulturelt fællesskab:

Kirken og religiøs praksis som udtryk for national kultur, kirkens historie, arkitektur

Gudstjenesten og at være i kirken:

- Opleves som en national kulturel tradition
- Forskellige dele af kirkens byggetidspunkt og bygestil
- Kirkens og gudstjenestens fysiske elementer har central betydning: kirkens forskellige rum, søjler, buer, alter, altertavle, døbefont, prædikestol
- Gudstjenesten og dens elementer er udtryk for vigtig dansk kultur og tradition
- Kirkerne er nationale kulturelle monumenter
- Kirken bliver symbolet på vores kulturs bestandighed
- Kirke og gudstjeneste kobler den enkelte ind på vores historie

Efter gudstjenesten:

- Går måske en tur for at se på gravstenene og få en oplevelse af historiens vingesus
- Vender sig på kirkestien og ser på kirken for at finde ro og tryghed i den fælles kulturelle historiefortælling

Hvad er kirke?

- Tilknyningskirke
- Medlemskirke

Citater

"Altså jeg ville meget, meget nødig, at kirken ikke var der, og kirkegården ikke var der. Også fordi, hvis ikke man kan forstå tiden nu her, så kan man gå over og kigge på kirken og sige, jamen den er bygget for 1000 år siden, eller 900 år siden, og så dengang var der altså også mennesker, der kunne lægge to og to sammen og finde ud af at stable et hus på benene, ikke"

Om kristendommen og folkekirken: "Jeg føler, at det er knyttet til Danmark. Og Danmark er mig"

"Jamen vores land og vores kultur er jo efter kristendommen"

"[...] Jamen i bund og grund mener jeg sådan set, at den der kirkeskat, den kunne hedde noget andet. [...] Nu skal det jo ikke være respektløst over for minoriteter ... Nu ved jeg sgu ikke, hvordan de bliver, kan man sige, honoreret, men man kan sige, at ... Altså at man ikke stiller så mange spørgsmålstegn omkring det. Altså så var det bare en del af den danske kulturarv, man betalte til, hvis man boede i Danmark"

TYOLOGI

Familiemennesket

Familiefællesskabet:

Familiens erindringskæde, slægt, familietradition, kristendom del af opdragelsen

Gudstjenesten og at være i kirken:

- Overgangsritualer er familiefortælling
- Gudstjeneste er en familieaktivitet
- Det familiemæssige relationelle er det vigtigste
- Kirken leverer en vigtig ramme om familielivet
- Kirken er stedet, hvor man mindes tidligere generationer
- Trosbekendelsen er noget vi gør sammen – en tradition som får mening i kraft af relationen

Efter gudstjenesten:

- Tænder et lys for mormor sammen med barnebarnet og får en eksistentiel snak
- Tager børn eller børnebørn med på kirkegården eller til familiegravstedet for at mindes, reflektere og koble ind på familiefortællingen
- Glædes over, at folkekirken hjælper og har en plan for, hvad der skal ske, når jeg dør, så børnene/familien ikke skal stå alene med det ansvar
- Vil gerne begraves i familiegravstedet
- Vil måske gerne have fars gravsten hjem i haven, når gravstedet nedlægges

Hvad er kirke?

- Traditionskirke

Foto: Fastelavn i Skødstrup, Folkekirken.dk's fotodatabase

TYPOLOGI

Familiemennesket

Familiefællesskabet:

Familiens erindringskæde, slægt, familietradition, kristendom del af opdragelsen

Gudstjenesten og at være i kirken:

- Overgangsritualer er familiefortælling
- Gudstjeneste er en familieaktivitet
- Det familiemæssige relationelle er det vigtigste
- Kirken leverer en vigtig ramme om familielivet
- Kirken er stedet, hvor man mindes tidligere generationer
- Trosbekendelsen er noget vi gør sammen – en tradition som får mening i kraft af relationen

Efter gudstjenesten:

- Tænder et lys for mormor sammen med barnebarnet og får en eksistentiel snak
- Tager børn eller børnebørn med på kirkegården eller til familiegravstedet for at mindes, reflektere og koble ind på familiefortællingen
- Glædes over, at folkekirken hjælper og har en plan for, hvad der skal ske, når jeg dør, så børnene/familien ikke skal stå alene med det ansvar
- Vil gerne begraves i familiegravstedet
- Vil måske gerne have fars gravsten hjem i haven, når gravstedet nedlægges

Hvad er kirke?

- Traditionskirke

Citater

”Så for mig var det også et sted, hvor jeg ligesom kunne, selv om det var hårdt, rejse mig op og sige nogle ting til dem omkring mor og de ting, vi havde snakket om undervejs, ikke også? [...] Og det var bare en kanon oplevelse, fordi præsten lige nøjagtig tog det på det plan, som vi ønskede, at det skulle være. Altså, min mor skulle ikke fremstå som noget, hun ikke var, bare fordi hun var død. Og så, det ønskede hun jo ikke, vel. Så det var helt perfekt. Det var en megagod oplevelse. Lige som jeg havde tænkt, at det skulle være”

”[...] når jeg sidder i [kirken] juleaften, så er det julestemning. Og det vil sige, det er glæde, det er hygge med familien, og så synes jeg, at det er overordentlig fedt at høre [kirkens] kor synge, fordi de synger så pissehamrende godt. Altså det er jo virkelig, virkelig, og så i det rum, altså kirkerummet kan jo altså også noget med akustikken og sådan noget der. Så på den måde, så er det virkelig hyggeligt, og det er virkelig behageligt. Og meget sådan, det er sådan en rigtig familieting”

”[...] men der kommer alligevel et eller andet over det. Det er måske også nogle af minderne fra selve begravelsen, der dukker op, men der kommer nok en eller anden, måske en eller anden form for lidt fokusering, kan man sige, når man så står der og kigger på gravpladsen, så kan man ikke, altså så kan man næsten ikke lade være med at tænke tilbage på nogle af de stunder, man så har haft sammen med dem”

TYPOLOGI

Den lokale

Lokalt geografisk fællesskab:

Kirken som lokalt samlingspunkt, menigheden som indgang til det lokale fællesskab

Gudstjenesten og at være i kirken:

- Kirken er et naturligt samlingspunkt for lokalsamfundet
- At gå i kirke er at tage del i det lokale fællesskab
- Kirken er en indgang til lokalsamfundet og det lokale fællesskab
- Kirken er et sted, hvor man møder andre lokale
- Menighedsrådet er en vej til nye venskaber
- Gudstjenesten er en bekræftelse af det lokale fællesskab
- Salmerne og at synge sammen er en højt værdsat bekræftelse af fællesskabet

Efter gudstjenesten:

- Kirkekaffen er vigtig og en naturlig forlængelse af gudstjenesten, der giver høj værdi, da den skaber rummet for det lokale fællesskabs udfoldelse
- Ønsker sig en bredere tilkobling til lokalsamfundet i andre aktiviteter i kirken
- Måske minder hun sig selv om at sige til børnene, at hun gerne vil begraves på den lokale kirkegård, når hun dør

Hvad er kirke?

- Relationskirke
- Tilknyningskirke

Foto: Ansgarkirken i Hedehusene
© Johannes Stenberg Brooks, Stenberg Creative

TYOLOGI

Den lokale

Lokalt geografisk fællesskab:

Kirken som lokalt samlingspunkt, menigheden som indgang til det lokale fællesskab

Gudstjenesten og at være i kirken:

- Kirken er et naturligt samlingspunkt for lokalsamfundet
- At gå i kirke er at tage del i det lokale fællesskab
- Kirken er en indgang til lokalsamfundet og det lokale fællesskab
- Kirken er et sted, hvor man møder andre lokale
- Menighedsrådet er en vej til nye venskaber
- Gudstjenesten er en bekræftelse af det lokale fællesskab
- Salmerne og at synge sammen er en højt værdsat bekræftelse af fællesskabet

Efter gudstjenesten:

- Kirkekaffen er vigtig og en naturlig forlængelse af gudstjenesten, der giver høj værdi, da den skaber rummet for det lokale fællesskabs udfoldelse
- Ønsker sig en bredere tilkobling til lokalsamfundet i andre aktiviteter i kirken
- Måske minder hun sig selv om at sige til børnene, at hun gerne vil begraves på den lokale kirkegård, når hun dør

Hvad er kirke?

- Relationskirke
- Tilknyningskirke

Citater

Gudstjenestens og kirkens funktion:

"[...] der er jo også et fællesskab, når man kommer i kirken altså, hvis man kommer i kirken, som mine bedsteforældre, og man bor i en lille landsby, så hilser man på hinanden."

Om menighedsrådet som et lokalt fællesskab:

"Man er jo en gruppe, der har en opgave, man skal løse sammen"

Om at vælge konfirmation: *"fordi at det var bare det, man gjorde, og det var det, mine venner gjorde og sådan".*

TYOLOGI

Samfundsborgeren

Strukturelt og institutionelt fællesskab:

Kirken som samfundsinstitution, kirkens funktion i samfundet

Gudstjenesten og at være i kirken:

- Folkekirken og tro er en social kontrakt
- Højtider i kirken skaber samfundsmæssigt fællesskab
- Kirken er en social aktør
- Gudstjeneste, religiøs praksis og tro anskues som en coping-mekanisme

Efter gudstjenesten:

- Går tilfreds hjem med forvisningen om, at folkekirken er der for dem, der har behov for den
- Glædes over, at folkekirken er der, hvis hun selv, skulle få behov for den en dag

Hvad er kirke?

- Medlemskirke

Foto: fra Folkekirken.dk's fotodatabase

TYOLOGI

Samfundsborgeren

Strukturelt og institutionelt fællesskab:

Kirken som samfundsinstitution, kirkens funktion i samfundet

Gudstjenesten og at være i kirken:

- Folkekirken og tro er en social kontrakt
- Højtider i kirken skaber samfundsmæssigt fællesskab
- Kirken er en social aktør
- Gudstjeneste, religiøs praksis og tro anskues som en coping-mekanisme

Efter gudstjenesten:

- Går tilfreds hjem med forvisningen om, at folkekirken er der for dem, der har behov for den
- Glædes over, at folkekirken er der, hvis hun selv, skulle få behov for den en dag

Hvad er kirke?

- Medlemskirke

Citater

”Det handler også for mig om at bidrage til fællesskabet, altså det handler om at bidrage til, at der, at jeg ved, at der er nogle, der har et stort behov og en stor glæde ved at komme der og være der, og at det netop hjælper nogle mennesker til at hvile på en anden måde, ikke? Det synes jeg jo er så fint, og jeg vil gerne have lov til at bidrage til det fællesskab, altså. Lige så vel som jeg med glæde betaler min skat, altså, og bidrager til det fællesskab.”

”De hjælper dér, hvor der er brug for det. Så de hjælper svage. [...] så længe man kan se, at kirken faktisk bliver brugt, så synes jeg, at jamen så skal den være der”

”[...] for mig så er det ligesom at betale skat, det er fint nok, at man har det, og så er det ikke sikkert, at man får brug for hospitalet. [...] Og sådan har jeg det nok også lidt med kirken, at det kan være, at jeg sådan får rigtig meget brug for den. Det kan også være, at jeg ikke gør, men så er det fair nok, at vi stadigvæk har en, fordi det er jo også en værdi, at dem, der har brug for det, de har et sted”

SAMMENSÆTNING AF TYPER

Foto: fra Folkekirken.dk's fotodatabase

"Ja, der er en kirke her i området [...] Der kan man gå om, og så kan man sidde dér og kigge ud [over landskabet]. Og dér har jeg både haft mine egne børn med og de børn, som jeg passer, og så har vi siddet dér, og dét synes jeg er helt fantastisk at sidde dér og bare filosofere lidt og føle, at man måske rører ved noget, jeg ved ikke helt, hvad det er, men det er sådan en, ja ... Der tænker jeg lige en ekstra gang, når jeg sætter mig der"
- Ditte (medlem, 40-55 år)

SAMMENSATHED OG AUTENTICITET

Om oplevelsen af at sige trosbekendelsen som del af gudstjenesten:

"[...] det kan godt variere, altså, så, det lyder nok mærkeligt, men nogle gange så kan jeg godt få en følelse af, at lige i dag der kan jeg simpelthen ikke mene det her, altså der kan jeg virkelig ikke, altså der synes jeg bare, at det er tåbeligt, fjollet og det kan jeg ikke, det kan jeg simpelthen ikke være med til. Og andre gange så har jeg følt, at det her kan jeg godt sige med til, fordi lige nu er jeg der, hvor jeg egentlig synes, at jeg godt vil sige den trosbekendelse eller. Eller jeg er i en situation, hvor jeg er sammen med nogen, som hvor det også betyder noget for dem, så betyder det også noget for mig at sige det sammen med dem".

- Gitte (medlem, 40-55 år)

Foto: fra Folkekirken.dk's fotodatabase

MODSÆTNING MELLEMLYPER

Om oplevelsen af sit barns dåb:

"[...] vores familie og venner var til den dåb. Så blev de simpelthen blæst bagover af den her sognepræst, som bare talte dundertale til dem [...] Han sagde, at vi skulle ikke tro, at vi var frelste. Og... af bare at komme én gang. Altså det var ligesom om, at vi skulle ikke altså. Men den ene gang, vi var der - dér skulle vi ikke tro, at vi var frelste, ja. Altså, det var, at vi skulle ikke... Det var sådan lidt, vi skulle ikke tro, at vi var noget, bare fordi vi var der, den ene gang"

- Gitte (medlem, 40-55 år)

Foto: fra Folkekirken.dk's fotodatabase

KIRKEBRUG

Gængs forståelse af kirkebrug

- Religionssociologiske studier: måler 'aktiv kirkebrug' som deltagelse i gudstjeneste
- Folkekirkens tællinger: ofte primært deltagelse i gudstjeneste og nadver – dog enkelte stifter, der måler flere kategorier

Vores fund – kirkebrug kan se meget forskelligt ud

- Debataftener – kristendommen og samfundet (Glenn)
- Samtalegrupper (Gry)
- Fortrinsvis sociale arrangementer (Dan)
- Besøg af kirker ud fra kulturel interesse (Hans)
- TV-gudstjenester (Ib)
- Online-gudstjenester (Dennis)
- Bøn (Fiona)
- Lystænding (Gorm)
- En stille stund (Gitte)
- Besøg på kirkegården (Ulf – smukt, Marianne – holder gravsted, Mathias – mindes og parkere tanker)

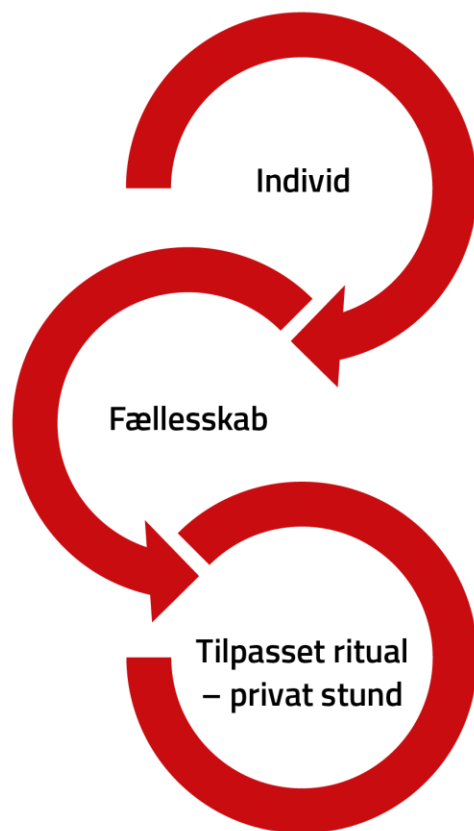
Interviewpersonerne føler sig ikke forpligtet af gudstjenesterne, men benytter kirken på andre forskellige måder

Fundene viser, at mange er aktive kirkebrugere på andre måder end ved gudstjeneste

INDIVIDUALISERET PRAKSISOPBYGNING

- Tro/ikke-tro
- Trosforestilling
- Værdier

- Familie
- Nation
- Kristendom/religiøst fællesskab
- Lokalsamfund

Privat praksis i offentligt rum

- Kirkebygning – kultur og ro (Hans, Henny)
- Kirkerummet (Gitte)
- Bøn i offentligt rum (Hans)
- Besøg på kirkegården – smukt sted, ro, besøg og vedligehold af gravplads
- Vielse i naturen (Trine)
- Askespredning over havet (Anonym)

Privat praksis på offentligt tidspunkt

- TV-gudstjenester (Ib)
- Online-gudstjenester (Dennis)
- Frikirker (Dan)

Praksis i privat rum og tid

- Spirituel praksis (Thea)
- Bøn (Grethe, Dagmar)
- Offergaver og lystænding (Trine)

Individualisering ud fra den enkeltes og fællesskabernes behov giver frihed hvorved praksis bliver meningsfuld og værdiskabende på egne præmisser – den opleves autentisk

FORANDRINGER GENNEM LIVET

Barndom/ungdom

Ungdom/voksenliv

Påvirkning i familien

- Familietraditioner
- Bedsteforældre
- Dødsfald
- Kritisk sygdom

Påvirkning uden for familien

- Skole
- Kirke
- Fritidsinteresser

Påvirkning uden for familien

- Venner
- Uddannelse
- Kirke
- Rejser
- Rel. oplevelser

Påvirkning i familien

- Familiestiftelse
- Dødsfald
- Kritisk sygdom

Forandring hele livet

- Individuelle forandringer i praksis
- Oftest inden for rammen af medlemskab og tradition

